

مسائل و مشکلات موجود

در راه تحقیقات علمی

در طی دهسال اخیر مشاهده کردیم که تعداد زیادی مدارس عالی و مؤسسات تحقیقی دایر شدند . تأسیس آنها عموماً ناشی از اراده يك رهبر سیاسی یا يك شخصیت علمی بود . ایجاد آنها اغلب همراه با شوق و شور بود و حکومت نیز در این موارد مکرر اظهار علاقه نمود . اما علی الظاهر بانیان که غالباً در انتظار کسب نتیجه های آنی بودند و مؤسسات مزبور را قادر به افاده چنین نتیجه هائی نمیدیدند و یا آنکه پیش خود حسابهای مبالغه آمیزی درباره طرز کار آنها میکردند بسرعت ذلسرد شدند و اشتیاقشان به بیعلاقگی مبدل گشت . ولی بجای آنکه بکوشند تا بفهمند چرا انتظار ایشان بیأس مبدل شد ، مؤسسات تازه ای تأسیس کردند که بدون آنکه سرنوشتی دیگر داشته باشند تعداد مؤسسات پیشین را دو برابر ساختند .

مؤسسات علمی کشورهای کم رشد بطور کلی حتی اگر گاه دارای کاملترین الگوی تجهیزات باشند دچار رکود و توقف هستند . کارکنان شان عموماً در کاریکه بایشان محول میشود تخصصی ندارند و اغلب نیز فقط بطور نیم وقت کار میکنند . بودجه این مؤسسات معمولاً محدود است .

اگر علل وجود چنین وضعی را از خود پیرسیم متوجه میشویم که این وضع باقضایای اجتماعی زیر مرتبط است .

اول آنکه ایجاد مؤسسات مورد بحث در اکثر موارد ارتباطی بایک تقاضای محلی در مورد مراکز پژوهشی نداشته است . فقدان تقاضای مزبور قبل از هر چیز ناشی از ضعف رشد جوامع مورد بررسی میباشد ولی حتی بخشهای پیشرفته نیز تنها تأثیر ضعیفی در امر تحقیق در سراسر کشور داشته اند و دلیل آن ساده و روشن است : این بخشها بشرکتهای خارجی بستگی دارند که از معلومات خارجیان (مثلاً با داشتن امتیازنامه ها) و کارشناسان خارجی استفاده میکنند این وضع در کشورهای امریکای جنوبی شدیدتر است زیرا صنایع این کشور ها را اغلب ممالک صنعتی غربی بخصوص امریکائی ایجاد کرده اند اینست که

طرح های صنعتی اساسی بطور کلی در خارج تهیه میشود و مهندسين خود این کشور ها دخالت چندانی در مبادی و اصول صنعت ندارند و از متخصصین این کشورها برای فعالیتهای اجرائی استفاده میشود .

بازگلی تر بگوئیم ، وابستگی بخارج از کشورنه تنها ایجاد يك برنامه تحقیقی را که پاسخگوی يك برنامه معلوم در مدت معینی باشد دشوار میسازد بلکه دایر ساختن يك برنامه آموزشی بمنظور پرورش خود همین متخصصان داخل کشور را نیز مشکل میکند .

چون سرمایه گذاری در صنعت توسط خارجیان انجام میگیرد دولتها نمیتوانند پیش بینی دقیقی از نوع احتیاجات خود در زمینه نیروی انسانی مورد نیاز بعمل آورند .

شرایطی که به برخی از این مؤسسات امکان موفقیت دادند بخوبی وجود رابطه فوق میان فعالیت مؤسسات تحقیقی و تقاضای محلی را نشان میدهد مسئله مؤسسه تحقیقات کشاورزی مکزیک پاسخگوی نیاز به تغییراتی بود که اصلاحات ارضی پس از جنگ اول جهانی موجب پیدایش آن گردیده بود . بعضی از تحقیقات این مؤسسه نتایج درخشانی در پی داشت . باز در همین کشور مکزیک ظاهراً این امر که نفت صنعتی ملی شده است تاثیر فراوانی در پیشرفت پژوهشهای علمی در زمینه پتروشیمی داشته است .

بطور کلی ، مؤسسات تحقیقی نسبت به فعالیت کشور خود و فعالیت مؤسسات تحقیقی کشور های دیگر و نیز حکومت خویش بیگانه اند . قابل توجه ترین قضیه ای که در این باره وجود دارد بدون تردید جدا کردن ارتش از تحقیق است در حالیکه مثلاً در ایالات متحده امریکا ، حکومت فدرال قسمتی از بودجه نظامی و غیر نظامی تحقیقاتی خود را به پیشرفت اصلاحات علمی و فنی اختصاص داده و اعتبارات مربوط باینکار را در اختیار مؤسسات دانشگاهی گذارده است . هزینه کل مؤسسات تحقیقاتی در امریکا به ۲۱ میلیارد دلار بالغ میشود . يك نوع احساس اندک مایگی و شکست که هم محققین و هم استفاده کنندگان از دانش دستخوش آنند این فقدان درخواست را تکمیل میکند بدین معنی که در اغلب کشورهای عقب افتاده چنین میانندیشند که افکار و عقاید خارجیان نسبت به افکار و عقاید هموطنان مزیت و برتری بیشتری دارد و بالاخره عقیده دارند که تلاش در راه تحقیقات علمی بزحمتمن نیارزد و يك متخصص در کشور پیشرفته آسانتر از کشور خویش توفیق حاصل میکند .

در کشور های مزبور اغلب برای محقق احترام و منزلت کافی قائل نیستند

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
زیتال جامع علوم انسانی

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نوع کشورها فشرده تر ساخته اند امکان آنکه تحقیقات و مطالعاتی بمنظور تهیه برنامه‌ای درازمدت در اینباره انجام دهند نداشته‌اند و حال آنکه امکانات ایشان برای فکر کردن بی‌ساستی در مورد آینده علوم و فنون از دولتها بیشتر است . درحقیقت پیشرفت کشورهای در حال رشد در زمینه علوم و فنون بآنها امکان خواهد داد تا راه‌های بیابند که با مسائل رشد اقتصادی ایشان مناسبتر باشند و نیز عاملی برای تسریع پیشرفت اقتصادی و اجتماعی این کشورها خواهد بود . زیرا مشکلات و مسائل ایشان بیش از پیش پیچیده تر و دارای خصوصیات فنی اجتماعی و اقتصادی بیشتر است بطوری که يك کمک فنی خارجی قادر به حل آنها نمی‌باشد و بدینجهت است که سازمانهای بین المللی به مشکل روز افزون در زمینه استخدام کارشناس دچار هستند.

ترازنامه‌های کشورهای در حال رشد مشحون از اشتباهات است که در آنکشورها مرتکب شده‌اند. در این باره نمونه‌های فراوانی میتوان ذکر کرد .

پرورش حرفه‌ای تکنیسین‌های مافوق که بتقلید از کشورهای کاملاً صنعتی شده انجام میگردد متناسب با تقاضای محلی نیست و کشور باید در سطح متوسط دست بدامن کارکنان خارجی شود که غالباً گران تمام میشوند و حال آنکه متخصصان خود کشور جلای وطن میکنند. تکنیسین‌هاییکه در سطح پائینتر پرورش مییابند نیز اغلب شایستگی ندارند و مجبورند شغل خود را عوض کنند. بدینطریق عدم هم‌آهنگی میان شغل و پرورش حرفه‌ای کامل میشود. در مورد شرکتهای تعاونی روستائی نیز که نمونه جامع آن از خارج اقتباس شده و در زندگی جامعه کشور مورد مطالعه جای خود را نمی‌یابد وضع از همین قرار میباشد و در باره آن مطالعه عمیق لازم بعمل نیامده است. اگر بررسی کنیم خواهیم دید که به نسبت هزینه‌های گزافی که طی ۴۰ سال اخیر بمنظور اسکان چادر نشینان در کشورهای خاورمیانه انجام شده نتایج حاصله حقیقتاً ضعیف میباشد. اگر سیاست مطالعه شده‌ای هم در زمینه سازمان اجتماعی - اقتصادی و هم در زمینه کشاورزی و دامداری وجود میداشت از نظر رشد اقتصادی نتایج بسیار درخشانتری بدست میآمد. وضع مطالعه مناطق لم یزرع نیز از همین قرار است. با تلفیق بررسیهای آبی و نباتی زمین ممکن است پسر چشمه‌های عواید تازه‌ای دست یافت و با کمک مطالعه در صنایع دستی و تطبیق آن با توقعات بازار جهانی میتوان سطح زندگی مردم را بالا برد چرا که صنایع دستی اگر تنها وسیله زندگی نباشند لاقلاً

مطمئن‌ترین آنها هستند. آنچه که در کشورهای در حال رشد میتوان توسعه داد در زمینه تحقیقات عملی است که برای آنها در ذخایر علمی و فنی مغرب زمین راه حل ساخته شده و حاضر و آماده‌ای وجود ندارد، بنا بر این کمکهای فنی تنها در موقعی مفید واقع میشوند که به برقراری مراکز تحقیق دائمی در کشور توفیق حاصل کنند. زیرا نباید فراموش کرد که تحقیق تنها وقتی میتواند موجودیت مؤثر داشته و ادامه یابد که دارای هدف عملی باشد و این هدف را دستگاه اداری کشور و صنایع خصوصی می‌شناسند در حالیکه در چنین کشورهایی دستگاه اداری و صنایع خصوصی هیچکدام برای تعیین خط مشی خویش از تحقیقات علمی الهام نمیگیرند. از این جهت است که سازمانهای بین‌المللی میتوانند در پیشرفت کشورهای در حال رشد، با نشان دادن مزایای چنین تحقیقاتی، به مقامات اداری آن کشورها، بمیزان مهمی شرکت جویند و از این راه کمک خود را بصورت نوعی اندیشه و تعمق دائمی در مورد مسائل و مشکلات هر یک از این کشورها در آورند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی